

Talousvaliokunta

Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitran toimintakertomus vuodelta 2023

JOHDANTO

Vireilletulo

Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitran toimintakertomus vuodelta 2023 (K 4/2024 vp): Asia on saapunut talousvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallintoneuvoston puheenjohtaja Mika Lintilä, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra
- yliasiamies Atte Jääskeläinen, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra
- operatiivinen johtaja Nina Honkala, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra
- johtaja Elina Ravantti, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Tausta ja arvioinnin lähtökohdat

Sitra määrittelee itsensä tulevaisuustaloksi. Se aloitti työnsä vuonna 1967 tutkimus- ja kehitysrahoittajana ja on kehittynyt vuosikymmenten aikana monipuoliseksi ajatushautomoksi, kokeilujen edistäjäksi ja yhteistyöalustaksi. Tulevaisuustalolle muutosten seuraaminen ja ennakointi on olennaista myös sen oman organisaation ja toimintatapojen kehittämisessä.

Talousvaliokunta antaa vuosittain mietintönsä Sitran kertomuksesta. Rahasto on eduskunnan vastattavana oleva itsenäinen julkisoikeudellinen rahasto, jonka hallintoa valvoo ja toiminnan periaatteista päättää eduskunnan valitsema hallintoneuvosto. Rahaston tavoitteena on edistää Suomen vakaata ja tasapainoista kehitystä, talouden määrällistä ja laadullista kasvua sekä kansainvälistä kilpailukykyä ja yhteistyötä toimimalla erityisesti sellaisten hankkeiden toteuttamiseksi, jotka vaikuttavat kansantalouden voimavarojen käyttöä tehostavasti tai tutkimuksen ja koulutuksen tasoa kohottavasti taikka jotka selvittävät tulevaisuuden kehitysvaihtoehtoja. Talousvaliokunta korostaa Sitran itsenäistä roolia ajatuspajana ja arvioi tässä mietinnössään Sitran toiminnan painopisteitä ja kehittämistarpeita yleisesti.

Valiokunnan mietintö TaVM 7/2024 vp

Sitran teemat ja toimintatavat

Sitran toiminta vuonna 2023 on perustunut vuonna 2020 linjattuun strategiaan, ja samalla on käynnistynyt työ uuden strategian laatimiseksi. Sitran teemoina ovat olleet reilu datatalous, demokratia ja osallisuus sekä kestävyysratkaisut. Ennakoinnissa ja koulutustoiminnassa keskeisiä kohokohtia ovat olleet Megatrendit 2023 -katsaus, kestävä talouspolitiikan johtamiskurssi ja uuden EU:n tulevaisuuden johtamiskoulutuksen käynnistyminen.

Vuonna 2023 valmistui reilun datatalouden kansallinen tiekartta. Työhön osallistui yli 700 asiantuntijaa, ja verkosto käynnisti yli 20 uudistusta muutoksen vauhdittamiseksi. Reilua datataloutta Sitra on pyrkinyt edistämään myös useiden käytännönläheisten kokeilujen kautta. Näistä esimerkkejä ovat mm. digitaalisten hoitomuotojen kokeilut, satamaliikenteen älykäs ohjaus ja digitaaliset tuotepassit. Sitra on edistänyt datataloutta myös EU:n tasolla julkistamalla seuraavalle komissiolle suosituksia Euroopan datastrategiaksi sekä edistämällä terveysdatan hyödyntämistä.

Demokratian ja osallisuuden teemassa Sitra on kokeilut uusia menetelmiä esimerkiksi toteuttamalla hyvinvointialueilla ns. puntaroivan demokratian kokeiluja asukaspaneelien muodossa. Talousvaliokunta kiinnittää huomiota myös käynnissä olevaan työhön lainsäädäntöprosessien läpinäkyvyyden kehittämiseksi. Tarkoituksena on luoda valtioneuvoston käyttöön uusi lainsäädäntöhankkeiden digitaalinen suunnittelumalli.

Kestävyysratkaisujen osalta Sitra on kehittänyt konkreettisia työkaluja yritysten luontojalanjäljen laskentaan. Sitra on mukana myös alan EU-vaikuttamistyössä ja tehnyt komissiolle ehdotuksia Euroopan vihreän kehityksen ohjelman päivittämiseksi ja kehittämiseksi. Sitran edelläkävijyys kiertotaloustyössä on saanut laajaa kansainvälistä huomiota, ja Sitran osaamista on hyödynnetty esimerkiksi YK:n piirissä kiertotalousratkaisujen työkalupakin koostamisessa. Sitra on ollut pohjustamassa myös EU:n päätöstä kiertotalouden osaamiskeskuksesta. Talousvaliokunta korostaa Sitran työn merkitystä luonnon ja talouden välisten kytkösten hahmottamisessa ja tuomisessa julkiseen keskusteluun sekä osaksi päätöksentekoa.

Kohti uutta strategiaa

Talousvaliokunta on aiemmin Sitran toimintaa arvioidessaan kiinnittänyt huomiota tarpeeseen linkittää Sitran työtä yhteiskunnalliseen päätöksentekoon eri tasoilla ja siten hyödyntää työn tuloksia nykyistä laajemmin. Talousvaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että vuoden 2023 toiminnassa monet elementit ilmentävät tämän tavoitteen toteutumista varsin monipuolisesti. Sitran toiminnan tulee näkyä ja sen työn tuloksia on tärkeää hyödyntää kaikilla päätöksenteon tasoilla ja maantieteellisesti kattavasti paikallinen, alueellinen, kansallinen, EU:n ja kansainvälinen taso huomioon ottaen.

Sitralla voi olla merkittävä osa myös innovaatiotoiminnan ja järjestelmän osana. Sitran tehtävänä tässä on toimia ennen muuta sillanrakentajana ja vahvistaa TKI-päätösten tietopohjaa ja innovaatiojärjestelmän kykyä toimia strategisesti.

Sitran toimintavapaus itsenäisenä tulevaisuustalona edellyttää vastinparikseen uskottavaa ja jatkuvaa toiminnan arviointia ja mittareiden kehittämistä. Toisaalta on tunnistettava myös se, että

Valiokunnan mietintö TaVM 7/2024 vp

Sitran toiminnan luonteeseen sisältyy oikeus epäonnistua, eikä merkittävä osa sen työn tuloksista ole kvantitatiivisin mittarein arvioitavissa. Lisäksi toiminnan tulosten käyttöönotto ja hyödyntämisen laajuus jäävät viime kädessä muiden tahojen päätöksenteosta riippuvaisiksi.

Sitran uusi strategia julkaistaan kesäkuussa 2024. Strategia ajoittuu tilanteeseen, jossa monet viimeaikaiset kehityskulut haastavat Sitraa uudistumaan. Suuria yhteiskunnallisia ongelmia, jotka vääjäämättä näkyvät myös Sitran työn suuntaamisessa, ovat muun muassa väestön ikääntyminen, talouden kasvun tyrehtyminen sekä muuttunut turvallisuusympäristö. Vaikeassa ympäristössä on tärkeää keskittyä olennaiseen ja Sitran lakisääteinen perustehtävä on entistään ajankohtaisempi. Tässä ajassa korostuu myös tuon tehtävän yhteiskunnan resilienssiä vahvistava merkitys. Samalla Sitran tulee olla entistään notkeampi reagoimaan mahdollisiin uusiin yllätyksiin ja epäjatkuvuuksiin ja suuntaamaan tarvittaessa toimintaansa uudelleen nopeastikin. Tähän tarvitaan myös strategisempaa, koko Sitran toiminnan läpileikkaavaa ennakkointia.

Talousvaliokunta korostaa myös jatkuvuuden merkitystä niillä aloilla, joilla Sitra on luonut edelläkävijänä asiantuntemusta, jota on perusteltua hyödyntää laajasti ja pitkällä aikajänteellä. Sitran toiminnassa on kyse myös ratkaisujen löytämisestä pitkän aikavälin haasteisiin, eikä ketteryuden tavoittelu toiminnassa saisi toimia tätä tavoitetta vastaan.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Talousvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy kannanoton kertomuksen K 4/2024 vp johdosta.

Valiokunnan kannanottoehdotus

Eduskunnalla ei ole huomautettavaa kertomuksen johdosta.

Valiokunnan mietintö TaVM 7/2024 vp

Helsingissä 30.5.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Sakari Puisto ps

jäsen Noora Fagerström kok

jäsen Kaisa Garedeu ps

jäsen Lotta Hamari sd

jäsen Helena Marttila sd

jäsen Timo Mehtälä kesk

jäsen Matias Mäkynen sd

jäsen Mikko Savola kesk

jäsen Pia Sillanpää ps

jäsen Oras Tynkkynen vihr

jäsen Heikki Vestman kok

varajäsen Pauli Aalto-Setälä kok

varajäsen Teemu Kinnari kok

varajäsen Juha Mäenpää ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Lauri Tenhunen